

Landskap: Småland
 Härad: Norrvidinge
 Socken: Lövaby
 Uppteckningsår: 1941-1942
 Upptecknat av: Grunner Johansson
 Adress: Finnagård, Rottne
 Berättat av: min mor o morbror
 Född år 1876 och i 1880 Lövaby

Hållande av baskap i bäningshuset.	s. 1.	Etv. I: 1.
Brukade kvinnan så?	s. 2.	Etv. I: 8.
Mindest är digt arbete.	s. 3.	Etv. I: 15.
Sneda knuthak.	s. 4.	" II: 10.
Ärstöd som taktäring	s. 5.	" II: 18.
Takstol.	s. 6.	" II: 19.
Läskilt kök etc.	s. 7-8.	" II: 26-27.
Läskild köksdörr på husets baksida.	s. 9.	" II: 32.
Rivor; bastur.	s. 10-11.	" II: 42, 43.
Änder.	s. 12.	" III: 1.
Plag.	s. 13.	" III: 2.
Finnplagor; al; spadbruk; rist.	s. 14.	" III: 3, 4, 5, 6.
Heav.	s. 15.	" III: 7.
Lwedjebuk.	s. 15.	" III: 8.

Skriv endast på denna sida!

Läsk äppa.	s. 16.	" <u>III: 11.</u>
Phävor.	s. 17.	" <u>III: 12.</u>
Liaa.	s. 18.	" <u>III: 13.</u>
Uppsättning av säd ö. hö på fälten.	s. 19-20.	" <u>III: 14.</u>
Hagor.	s. 21.	" <u>III: 17.</u>
Stampor.	s. 21.	" <u>III: 23, 24.</u>
Hälskakerbädd; limpor.	s. 22.	" <u>III: 28.</u>
Långmjölk.	s. 23.	" <u>III: 29.</u>
Oxar.	s. 23.	" <u>III: 30.</u>
Ok.	s. 24.	" <u>III: 31.</u>
Kärra och vagn.	s. 24.	" <u>III: 32.</u>
Korvar.	s. 24.	" <u>III: 35, 36.</u>
Tröbottakannor, trufot ö kittelhängare.	s. 25.	" <u>III: 37.</u>
"Lyschärning."	s. 25.	" <u>IV: 3.</u>
Mångsidighet i arbetet.	s. 26.	

Sektion I lista nr 1

Hållande av bokap i böningshuset.

Höparis by, Söaby socken, lägenheteras kirkhem och
Vallen under Finnsjöns ägor.

§3. På lägenheten kirkhem var hönserna instäng-
da i en bur på vinden, det var ett enövers-
hus. På lägenheten Vallen, som numera är

nedriven, det skedde för cirka 50-60 år sedan, fingo
hönserna gå lösa inne i stugan var de ville.

§4. Det var rätt sällsynt, men jag har
hört det berättas i något enstaka fall.

§5. Detta gällde hela tiden som dessa hade
häns.

Meddelare min mor och morbror födda
1876 och 1880 i Höparis Finnsjöns Söaby socken.

1.

Utu. 181

ACC. N:R. M. 8280:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lista 8. Bruckade kvinnan så?

Löparnas by av Söraby socken.

§3. Det har nog inte förskannat här.

2.

tem I:8

lista 15. Mindervärdigt arbete.

§3 Håpauäs by, av Snarby socken.

§3 Såsom mindervärdigt arbete och som ej
passade en brude, räknades att sköta lada-
gården, fodra grisar och kor, mjölka, väpna,
plöcka potatis, taga upp säd, m. m. i m. m.

ACC. N:R. M. 8280:4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4. —

bet II:10

lista 10. Sneda knuthak.

hörsals by av Snaby orken

§ 3. Sneda knuthak förkannos: de gamla
tångpladorna som var timrade med
rundtimmer och knuthaken var som
fig. 5 a och b.

ACC. N:R. M. 8280:5.

lista 18. Saxstöd sam taktäring
hörsam by av Söndby socken.

§3 Saxstöd sam taktäring har ej frickom-
mit här.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5.

Åhr II 18

liste 19. Takstol.

Löparns Finnagård Söraby taken.

- § 3. Här användes takstol. 7 gavelsparanten användes typ 12 b. dessa voro brädfrånade, mittelsparanten var mest liknande 12 d dock voro de försedda med "hauvjälles" i öre hanten som på b-c. Detta var i ladugården, och den vanliga typen från 1850 - 1900. Typen före 1850 voro gavelsparanten timrade ända upp i spetsen.

6.

Boku II:19

ACC. N:R. M. 8280:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lista 26-27. Särskilt kök e.t.c.

Löparnas Finnagård, Söraby socken

Ägar: Ovil Petersson nr 1 och Olovetius Nilsson nr 2.

93. Man hade i böningshuset särskilt kök
skilt från vardagsstugan.

Murkroppen lög till största delen i rummet
Bakugnen i köket utnyttade mot husets
gavel.

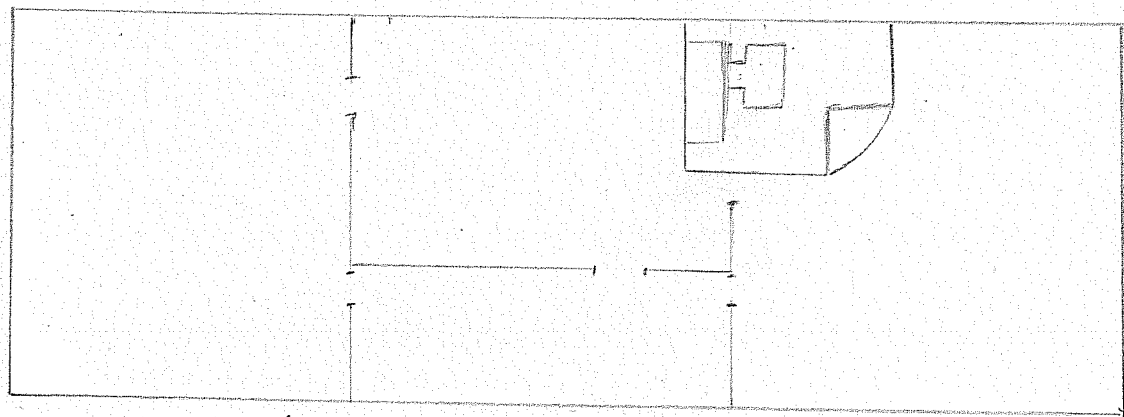
7.

Ref. II: 26-27

ACC. N:R. 8280:8.
Landskap: Småland Upptecknat av: Gunnar Johansson
Härad: Norrvidinge Adress: Finnvägäid, Rottne
Socken: Söraby Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1942 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lista 96-27 (Bild 2. 8. IV)



Skriv endast på denna sida!

hista 32. Särskild hörsdör på husets baksida
Häpnerby, Söraby socken.

33. Här fanns alltid en dör på husets baksida
ledande till köket, det kallades hörskället.
Sådana hörsingångar fanns i regel på varje
gammal bondbyggnad, det saknades tillbyggnad
vid köket på den tiden, vilket kom i bruk först
i början på 1900-talet. Ej heller fanns någon
fröstuga åt hörsingången på den tiden.

I de mindre torpstugorna och dylika
fanns ingen dör på baksidan.

9.

Bl II:32

lista 42: Rön. Har ej förklarats.

" 43: Bastur.

härav by. Svaby socken.

§ 3) Här har funnits bastur och det finnes ännu
trå stycken kvar. De kallas för "basta" "bastor".
De voro timrade och hade ett rum och hade
spis murad av sten. Taket gjordes ~~av~~ en ut-
byggnad på främre gaveln som täcktgjordes
som skjut. Dessa "bastor" användes till att
torka linet, samt till att röka fläsk och
korv i.

Att man badat i dessa "bastor" är det
ingen som minnes.

Landskap: *Sueåland*
Härad: *Norrvidinge*
Socken: *Söraby*

ACC. N:R.

M 8280

Upptecknat av:

Gunnar Johansson

Adress:

Finnagård Rottne

Berättat av:

Uppteckningsår:

1942

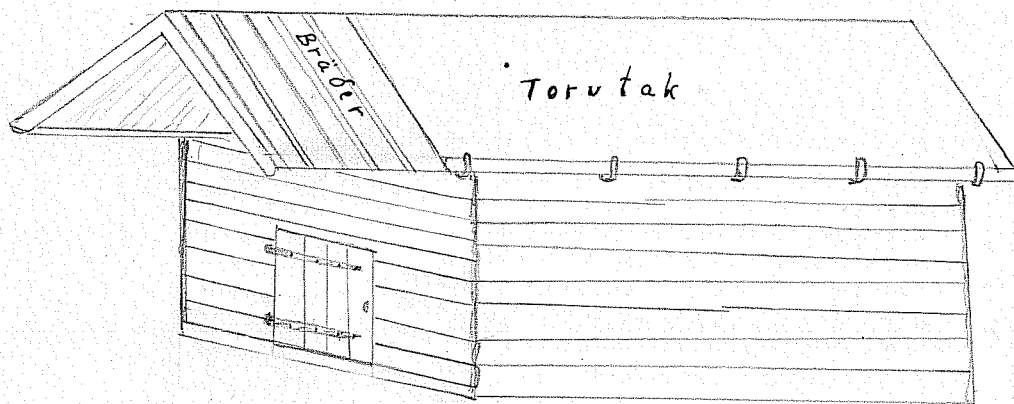
Född år

i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11

"Basta"



Skriv endast på denna sida!

Sektion III Lista 1. Köder.

Köder användes för mycket här på trakten, det var tillrudsakligen ädret som fick komma till användning. All jord där rågen skulle sås skulle ädras, höst-körningen försiggick med äder, utom klövervallarna, och om våren köddes all gödsel ned med äder. Ködet var då det vanliga köredskapet, det användes både för par- och subetskörning, ofta ädrades med otar eller kor, men då användes en längre äderstång eller också en kätting som kallades "äderstisel".

De olika delarna kallades: "kevisse" och "ädröran". "kevisse" (äderwise) var den tvärliga biten som man styrde med och som bilen var fastskruvad i. "ädröran" (äderöran) de som var fasta staxar intill äderbilen.

12.

Sektion III:1

Sektion III lista 2. Plög

höpans Finnagård, Snåby socken.

§3. Plögen har nog också länge varit i bruk här på orten. Här i Finnagård har funnits två gamla plögar, varav den äldsta säkerligen är över hundra år gammal, den andra är av senare årtal, jag antar att den är från 1860-70 talet. Den första har vi skänkt till Smålands Museum i Växjö och är således i gott förvar, den senare har haumästaren en skrothandlare.

13

Fol III 12

Sektion III lista 3. Fimplugan. Det har nog inte
använts här.

lista 4. H. Har ej heller förekommit.

" 5. Spradbruk. Allt direkt gräva
åkerjord med spade har nog inte förekom-
mit här, men de gammaldags spradarna
voro smidda av järn, de voro raka och
hade ej spetsigt utseende trätt skär.

lista 6. Rist. Har jag sett en på
Lägerheten Roselund i Ljunga by. Den
användes vid odling till att skära en cirka
25 cm. bred torva som sedan vändes
med järnspets.

14. —

Listu III: 3,
4, 5, 6

Seltn III lista 7. Harv.

Höparis by Söraby socken.

§3. Här användes en harv som var i flera
leder 4-5 st. I den äldsta typen var pin-
narna av trä som sättes lösa. Senare
började användas fasta pinnar av järn.

lista 8. Svedjebruk

§3. Här i Höparis by har från förhållande
svedjebruk. Huvudsyftet härmed var att få
en rik skörd. Man sådde råg som kallades
"fälleråg", även sattes potatis som kallades
"fällepotatis". Man hade från lagarna oshiftade
här i Finnagård och sådde råg och satte potatis
samtält. Man svedjebrände ej förän skogen
var igen på samma ställe.

15

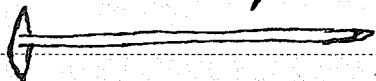
Seltn III: 7

Seltn III: 8

Sektion III Lista 10 Säckäppra.

Häpans Finnagård, Sörsby socken.

§ 3. Här användes "säkar" bestående av en träram med botten av flätad språn. Formen var både rund och oval liknande fig 35 b. men med följn av trä som handtag. I regel såddes bara med en hand. Till att markera en remsa åt gången av åkeren kallades det "fjärja" "dra fjärjekroken". "Fjärjekroken" bestod av en i båda ändar tillsytsad träkläss i vilken var iborrad en tre alnar lång stake som handtag. Arbetet tillgick så att en person gick före den som sådde och drog upp ränder med "fjärjekroken" med ett avstånd av fyra steg från varandra. Jag har själv många gånger som pojke dragit "fjärjekroken" förkammare även på mindre lantbruk.



Sektion III lista II Skäror.

Höparns Finnagård Rottne, Söndby socken
§3. För längsedan skars säden med skära
men det var nog mest på de minsta lant-
bruken eller ann det var liggad. Här i
Finnagård finnes i varje full några stycken
gamla skäror så de har säkert använts här,
de äro precis lika fig. 36 d. dessa användes
till säden. Till att "bryta lör" till jorden an-
vändes en mindre sort, som man gjorde
av en arhuggen tie, den kallades "risbit"
och hade rätt skeft. Det var kvinnfolken
som skulle handtera "skäror" och "risbitar".

17.

Sektion III:11

Lehtian IV. lista 12. Lia.

Lipauis Finnapaid Söraby seken

Liaua sam användes här är lika fig. 37 d.

Måttet på "liarovet", (skaftet) längden skulle gå
vaderbrände till armhålau när den stod på
marken, bredden mellan "liakaggarna" (handtagen)
skulle vara personeus bredd vid axlarna.

Lien fästes med "liatauten", en utspingad ujuk
käpp av ek eller rotting som först ujukades
upp i vatten och virades fast runt skaftet.

De äldsta liarna voro grova de voro hemma-
smidda.

18.

Lehtian III:12

Sektion III lista 13. Uppställning av säd och hö på
fältet. Håpans Finnerågård, Söraby socken.

§ 3. De äldsta metoderna ifråga om säden
var för råg, "rökning": (användes ännu)
En "krake" sattes ned i marken och runt denna
8-9 "mekar" (kärvar) samt orspara kraksprelsen
3-4 "hattmekar" så att det blev 12 st ($\frac{1}{2}$ "trav")
Fråga om höre eller annan värsäd skulle den
"krakas", på en krake prästades 8 st "mekar", först
en lodrätt så 7 st nästan vinkelrätt, även skulle
vara vända mot söder. Vid rökning
av hö skulle det ligga på marken tills det
blev "kraktort" (halvtort) sedan "krakades"
detsamma. Då sattes en krake i marken, gärna
med en ribba eller annat föremål i botten som
höll upp "hölet" så att luften kom in under
ifrån, detta var den äldsta metoden. I senare
tid har börjat användas "träsjor".

19.

Se III:13

ACC. NR. M. 8280: 20.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

20

de voro av 10-12 st. krakar (plus stötter)
nedsatta i marken, mellan krakarna
festsprändes fyra slag av hussjelinan och på
denma hängdes bröst.

Lektion III lista 14 Slagor.

Ljupavärs Färmagård Sörsby socken

§ 3. Här har använts slagor i stor utsträckning mest liknande fig 38 j. "Slajdrunseus" (slajvalens) som var sexkantig med utvackat huvud för sammankällning medelst "slajbarnet" vid "slajkärpen". "Slajbarnet" var oftast gjord av torkat råskinn eller råläder. Slajkärpen var rund så långt man höll i densamma, i övre ändan var den sexkantig.

4. Det var bara en sorts slagor som användes

5. Mer allmänt användes slagor ända till 1920, och en småbrukare med 2 hektar odlad jord, tröskar all sin säd med slaga ännu 1941.

lista 17. Stampor

Det har jag aldrig hört uttalas här.

21.

Leta III:14

Leta III:17

Sektion III lista 23 Hällkakebröd

För bakades hällkakebröd, de bakades av grovt råg- eller kornblandsmjöl och var försedda med ett hål i mitten för upphängning i taket på en stång, de torkades och förvarades där.

22.

Seku III:23

lista 24 Limpor. har det alltså brukats baka isynnerhet till julen, då brukade det baka en ugn grova limpor av grovmalet rågmjöl, dessa kallades slaglimpor. Så bakades en ugn fina sirupslimpor av finsiktat rågmjöl och tillsattes pomeransskal för smakens skull. I en ugn brukade få plats 13-18 st. stora runda limpor.

Seku III:24

De gamla bakugnarna voro byggda av tegel, dess bottenplan var fyrkantig.

Sektion III lista 28. Hångsjölk. Här i trakten har
hångsjölk inte förekommit något vidare.

lista 29. Otar. För hördas med otar mycket
allmänhet här, det fanns inte en gård där det
inte fanns otar. Nästan alla hörslor utfrödes med
desa, de plöjde, harvade, ådrade, beelade, körde
ved och strök, samt till kvarnen. Man frödde
vanligen upp halvarena själva och så när de
blev cirka två år började de att "längjas" (köras)
de kallades då för stutar, det var först då stu-
terna blivit fullvuxna som de fingo namnet
otar. Det var böndernas bästa förtjänst på den
tiden att föda upp stutar, längja och sälja dem
som otar, de mättes då i "kvarter": ($\frac{1}{4}$ del av alm)
(12-13-14 kvarters otar). Allt det hördas med otar
enbart var mera sällsynt. Med kor hördas också
men det var mest de små ställarna som ej hade
mer än 2-4 kor

23.

Listu III: 28, 29

Sektion III lista 30 ok

Löpauers Fimmajärn Söralz orken

§3. För otar har begagnats lika dans ok sam
för kor, det var dubbelok. Enkelok eller
buk-ok har ej förekommit. Oket bestod av
själva träcket med halskeule. Halskeulen
var gjord av en sudd björkevidja.

lista 31. Kärra och vagn.

Till skördens inbärning begagnades 4-hjuls-
vagnar, de hade järnaxlar men de äldsta
hade "stumpa-axlar" = bara smala järnringar
en i vardera ändan på navet. Överredet var
en höträck.

lista 32. Korgar.

Korgar med träbotten har ej använts eller
tillverkats här.

24.

Fol III: 30.

Fol III: 31

Fol III: 32

Sektion III lista 35. Tvåbottuskamren
Har ej förkammit här.

lista 36. Trefst och kittelhångare
Här var trefst mycket vanlig, modellen var
rund. Vidare användes grytor och kittlar
med tre fötter. Kittelhångare av järn med
skärar för att tvinga och sänka kittlarna för-
kam och så, de användes i den öppna händen
i kökspisen, det var innan kokspisarna
kammit i bruk.

lista 37. "Lyskärning" förkammas inte, men
de brukade använda sticken att lysa sig med,
isynnerhet då det var någon sorts hantverkare
i hemmet såsom skomakare skräddare e. dyl.
då fick någon i huset lysa med sticken åt dessa
hantverkare och bredvid sig hade de en gryta
med vatten i för att "skära" av stickorna så att
de skulle lysa bättre.

25.

Lista III: 35, 36

Lista III: 37

Sektion IV Mångsidighet i arbetet

Bygga ved och köra hem och småbygga den
(yca och sig) bygga virke till nya gårdesgårdar och
gärda dessa, bygga timmer och bygga hus. Köra
gödsel och plöja, harva och så sådden slå ängarna
och klövervallarna, braka och passa detta, bryta
löv till fåren, skära råg, tocka och köra hem
planka potatis, höstköra, fjäderharva, ådra och
plöja. Väcka och bryta linet. Tröcka och hampa.
Passa kreaturen, köra till kvarnen, köra ved
till baxjö och sälja ($2\frac{1}{4}$ mil) resa på marknader
m. m. m. m.

26.

Elev IV: 3